Республикăри çĕр ĕçченĕсемпе продукци тирпейлекен промышленноçра ĕçлекенсен уявне паллă турăмăр

Çĕр-аннемĕре юратакансене, тайма пуç!

Иртнĕ эрне кун, чӳк уйăхĕн 13-мĕшĕнче, Чăваш патшалăх оперăпа балет театрĕнче республикăри çĕр ĕçченĕсемпе ял хуçалăх продукцине тирпейлекен промышленноçра вăй хуракансен са-

1970 çултанпа «Герой» хуçалăхра водительте ĕçлекен Александр Михайлович Фадеев çак тапхăрта кашни çулах вырмана хутшăннă. Унăн ĕç юратăвĕ малти вырăнта пулни вăл кабинăран тухса пĕрремĕш утăмсем тунинченех палăрчĕ. Пĕшкĕнсе маларах килнĕ тырă купине аллисене чикрĕ. «Ăшă мар-ха, апла пулсан, типĕ – хăрама кирлĕ мар», – çиччĕ виççе калаçрĕ комбайнсем патĕнчен тырă турттаракан водитель.

вăнăçлă уявĕ иртрĕ. Чăваш Енре çакнашкал мероприятие уй-хир ĕçĕсем вĕçленсен ирттересси ырă йăлара ĕнтĕ. Ку хутĕнче те театра савăнăç шевлипе тулнă ял ĕçченĕсем йышлă пулчĕç. Вĕсен куçĕнче те, калаçăвĕнче те кашниййĕнех хăйсен ĕçĕпе кăмăллă пулни тата малашлăха çирĕп шанни, ума лартнă тĕллевсене пурнăçлама çирĕп кăмăл пурри палăрчĕ. Ку вăл – ыранхи кун шанчăкĕ.

Савăнăçлă уява пирĕн районăн делегацийĕ те хутшăнчĕ, ырă ятпа парнесемпе, республика шайĕнчи ĕç кăтартăвĕсемпе паллашса çĕнĕ ĕмĕт-тĕллевсемпе таврăнчĕ.

Республикăри çĕр ĕçченĕсемпе ял хуçалăх продукцине тирпейлекен промышленноçра вăй хуракансен савăнăçлă уявне ЧР Президенчĕ Николай Федоров уçрĕ. Пĕрремĕш сăмахсенчех вăл уй-хирте ĕçлекенсене, выльăх-чĕрлĕх пăхакансене тата ял хуçалăх продукцине тирпейлессипе тăрăшакансене саламласа çĕнĕ çитĕнӳсене алла илме ăнăçу сунчĕ.

– 2009 çул Чăваш Еншĕн уйрăмах пĕлтерĕшлĕ пулчĕ. Вăл «Çĕр ĕçченĕн çулталăкĕ» девизпа палăрса юлать. Çакна эсир анлани Сирĕн ĕç кăтартăвĕсенчен курăнать. Эсир тăрăшуллă пулнипе Чăваш Енри ялсен сăн-сăпачĕ лайăхланать: çуртсене çут çанталăк газĕ кĕрет, ялсем патне асфальт сарнă çулсем çитрĕç, ялсенче пĕтĕмĕшле практика врачĕн офисĕсем, тĕслĕх библиотекăсем тата бассейнлă физкультурăпа спорт комплексĕсем ĕçлеме пуçларĕç. Çĕнĕ специалистсемпе çамрăк çемьесем çурт-йĕр тума субсиди илеççĕ. Çакă ял хуçалăх производствине çĕнĕ технологисене пурнăçа кĕртсе малалла аталантарма, ял çыннисен пурнăç пахалăхне ӳстерме пулăшать, – терĕ ЧР Президенчĕ Николай Федоров.

Раççей Президенчĕ çул панă «АПКна аталантарасси» программа пурнăçа кĕни республика бюджетне тăтăш ӳстерме май парать. Чăваш Енри уй-хир ĕçченĕ маттуррине кăçал Мускаври иртнĕ «Ылтăн кĕркунне» курав-фестиваль аван çирĕплетнĕ. Унта пирĕн делегаци 32 награда çĕнсе илнĕ: 15 «ылтăн», 9 «кĕмĕл», 8 «бронза».

Чăваш Республикин экономики ӳсĕмлĕ аталаннине кăçалхи ял хуçалăх çулĕ те кăтартса парать. Мĕн пур йышши хуçалăхсем продукци туса илесси январь-сентябрь уйăхĕсенче 103,8 процентпа (Раççейре – 99,2 процент) танлашнă. Чăваш Ен хăйĕн аталанăвĕнче Пушкăрт Тутар Республикисенчен, Пермь крайĕнчен, Оренбург, Самар, Ульяновск облаçĕсенчен иртнĕ.

Республикăри ял хуçалăхне çĕкленсе аталанма пулăшас тĕллевпе федераци тата республика бюджечĕсенчен 1065 миллион тенкĕ ытла уйăрнă.

Агропромышленность комплексĕн организацийĕсем патшалăх панă çăмăллăхсемпе тĕллевлĕ усă курса кăçал 545 пин тонна тыр-пул пуçтарса кĕртнĕ. Ку вăл пĕлтĕрхинчен 4,2 процент ытларах. Пĕрчĕллĕ тата пăрçа йышши культурăсен вăтам тухăçĕ 23,6 центнерпа танлашнă. Кунта Муркашсен ĕç кăтартăвĕ республикăн кăтартăвĕнчен маларах тăнине Президент та палăртрĕ. Пирĕн район иртнĕ вырмара технологисене пăхăнса пĕтĕмпе 302042 центнер тыр-пул пуçтарса илнĕ, вăтам тухăç 25,3 центнерпа танлашнă.

Республикăра пĕтĕмпе 810 пин тонна çĕр улми туса илнĕ пулсан, кунта та Муркашсем кайрисен ретĕнче юлман: пирĕн районти хуçалăхсен пурĕ 179626 центнер «иккĕмĕш çăкăр» пухса кĕртнĕ. Вăтам тухăç 130 центнер ытла. Муркашра та, республикăра та пахча çимĕç туса илессипе, кĕрхи культурăсем акса хăварассипе ĕçсем кăçал ытти çулхисенчен ăнăçлăрах иртнĕ.

Чăвашстат пĕлтернĕ тăрăх, 2009 çулхи январь-сентябрь уйăхĕсенче мĕн пур харпăрлăх формиллĕ хуçалăхсенче выльăх-чĕрлĕхпе кайăк-кĕшĕк ашĕ туса илесси пĕлтĕрхи çак тапхăртинчен 6,5 процент ӳснĕ (76,3 пин тонна), сĕт – 0,5 процент (409,8 пин тонна), çăмарта – 9,5 процент (222,9 млн штук). Çавăнпа та кунти кăтартусемпе «Моргаушская» чăх-чĕп фабрики ЧР Прези-

20 çул хушши «Ударник» хуçалăхра Йӳçкассинчи сысна фермине ăнăçлă ертсе пынă Лидия Ивановна Васильева 3-мĕш çул Вăрманкассинчи сĕт ферминчи ĕçсене йĕркелсе пырать. Выльăх-чĕрлĕх отраслĕне халалланă ĕç ĕмĕрĕнче хастар хĕрарăм мăшăрĕпе (Валерий Николаевич паян Вăрманкассинчи сысна ферминчи слесарь-оператор) 3 ача çуратса ӳстернĕ, пурнăç çулĕ çине кăларнă. Ку та ăнăçу мар-и?

денчĕн аллинчен уяв парни илме тивĕçни Муркашсене савăнтарчĕ кăна. Савăнăç тенĕрен. Кăçал уявра ĕçре ĕлкĕрсе пыракансене тав туса ЧР Президенчĕ чечек çыххисем парса чыслани республика ертӳçи халăхпа çывăх пулнине çирĕплетсе пачĕ. Çак хисепе Муркаш районĕнчен иккĕн тивĕçрĕç: кăçалхи 9 уйăхра хăй пăхакан цехри чăхсенчен кашнинчен 249 çăмарта илнĕ Светлана Васильевна Любимова («Моргаушская» чăх-чĕп фабрики) тата «Герой» ял хуçалăх производство кооперативĕнче майракаллă шултра выльăхсем пăхнă çĕрте кăçалхи тăхăр уйăхра кашни выльăха 1153 грамм ӳт хуштарма мехел çитернĕ Вячеслав Николаевич Иванов.

Районти выльăх-чĕрлĕх пăхакансене пĕлме. Чăваш Ен выльăх-чĕрлĕх тухăçлăхне ӳстерессипе Атăлçи округĕнче малтисенчен пĕри: 9 уйăхра кашни ĕнерен вăтамран 3403 килограмм (107 процент) сĕт суса илнĕ, чăхсенчен 224 штук çăмарта илнĕ. Кусем вĕсем округри виççĕмĕшпе пĕрремĕш кăтартусем.

Савăнăçлă уявра республика ертӳçи тырă çапса илес, майракаллă шултра выльăхпа сысна самăртас, чăхран çăмарта илес енĕпе палăрнă ĕçченсене ятран асăнчĕ, ӳсĕмлĕ вăй хунăшăн тав турĕ. Ĕçре хастарлăхпа палăрнисем уявра правительство наградисене, хисеплĕ ятсене тивĕçрĕç. Çаксем йăлтах çĕршывра ял хуçалăх çинчен манманнине çирĕплетрĕç.

– Кризиссем килеççĕ те иртеççĕ, анчах пирĕн ыранхи пирки шутлама манмалла мар. Пирĕн умра пуçăнман ĕçсем те пайтах. Вĕсене пурнăça кĕртесси – пирĕн тĕллев. Çак ĕçре эсир аталану тĕслĕхĕ пулса тăратăр. Сирĕн хыççăн ыттисем те шанчăклăн утĕç, – терĕ ЧР Президенчĕ ĕçре палăрнисене саламланă чух çак уява килнисем ырă малашлăх хунавĕсем пулнине палăртса.

Уява хутшăннă ентешĕмĕрсем çинчен калас пулсан, районăмăр ĕçĕ-хĕлĕ мала тухать. Муркаш Енри агропромышленность комплексĕнче хастар та маттур, çĕр ĕçне чунтан парăннă çынсем вăй хуни района тивĕçлĕ шай-

Николай Валерианович Белов чылай çул ĕнтĕ Чкалов ячĕпе хисепленекен ял хуçалăх производство кооперативĕн тĕп инженерĕнче ĕçлет. Хуçалăх кăçал пысăк тухăçлă тыр-пул пуçтарса кĕртнинче унăн тӳпи те пурах. Çакна вăл район администрацийĕн Хисеп грамотине тивĕçни те çирĕплетет.

ра аталанса пыма пулăшать.

Хăйсен профессии уявне Муркашсем кăçал япăх мар кăтартусемпе кĕтсе илчĕç. Кăçалхи уй-хир ĕçĕсенче эпир наука çитĕнĕвĕсемпе пĕлсе усă куракан, ял хуçалăх техникине тăтăш çĕнетсе агротехника ыйтăвĕсене пăхăнса ĕçлекен, çĕр пахалăхне çулсерен хăпартса пыракан, пысăк репродукциллĕ çĕнĕ сортсемпе усă куракан хуçалăхсем çанталăкăн кирек епле условийĕсенче те пысăк тухăç илме пултарнине куртăмăр. Ку вăл çапла пулмалла та.

Пĕрчĕллĕ тата пăрçа йышши культурăсене кăçал ампар виçипе 30 пин тонна пухса кĕртрĕмĕр, ку вăл пĕлтĕрхинчен 1 пин те 800 тонна ытларах. Гектар пуçне тивекен вăтам тухăç 25,3 центнер пулчĕ. Пĕрешкел условисенчех ăнăçлăрах ĕçлекенсем те пур. Акă Чкалов ячĕпе хисепленекен хуçалăхра вăтам тухăç 33,6 центнер, Ильич яч. хис. – 33,1 центнер, «Ударник» - 32,7, «Восток» - 31,1, «Герой» - 30 центнер. Муркашри чăх-чĕп фабрики 76 гектар çинчен пĕр гектар пуçне 50 центнер таран тĕш тырă пухса кĕртме пултарни çĕнĕ тĕллевсем уçать.

Кăçалхи уява ял хуçалăх предприятийĕсенчи выльăх-чĕрлĕх пăхакансем те япăх мар кăтартусемпе кĕтсе илчĕç. Хĕл тапхăрне обществăлла выльăх-чĕрлĕх валли районĕпе 7110 тонна утă хатĕрленĕ. Унсăр пуçне фермер хуçалăхĕсем – 755 тонна. Хатĕрленĕ утăн 47 проценчĕ – 3368 тонна – 1 класлă, 36 проценчĕ - 2530 тонна – 2 класлă, 17 проценчĕ – 1209 тонна – 3 класлă. Пĕрремĕш класлă утăна Чкалов яч. хис. хуçалăхра 100 процент, Суворов яч. хис. хуçалăхра 86 процент, «Ударник», Е. Андреев яч. хис., Ильич яч. хис. хуçалăхсенче 70 процента яхăн хатĕрленĕ. Районĕпе 17231 тонна силос, 4192 тонна сенаж янтăланă. «Передовикпа» «Свобода» хуçалăхсен специалисчĕсемпе механизаторĕсем 100 проценчĕнех 1 класлă силос хатĕрлеме пултарчĕç. Кăçалхи çул силоспа сенаж хатĕрленĕ чух «Герой», «Оринино», «Передовик», Суворов яч. хис., Ильич яч. хис. хуçалăхсем консервантсемпе, «Свобода», «Ударник», Чкалов яч. хис. хуçалăхсем закваскăпа ăнăçлă усă курчĕç.

Районĕпе çитес хĕл валли кашни условнăй выльăх пуçне 25,4 центнер апат единици хатĕрленĕ. 2008 çулта 19,1 центнер пулнăччĕ. Хĕл тапхăрĕнче пурте тăрăшса ĕçлесен выльăх-чĕрлĕхрен çителĕклĕ продукци илесси куçкĕрет.

Усă куракан кашни 100 гектар çĕр пуçне кăçалхи тăхăр уйăхра 36 центнер аш-какай,

9 уйăхра хăй пăхакан цехри чăхсенчен кашнинчен 249 çăмарта илнĕ Светлана Васильевна Любимовапа («Моргаушская» чăх-чĕп фабрики) «Герой» ял хуçалăх производство кооперативĕнче майракаллă шултра выльăхсем пăхнă çĕрте кăçалхи тăхăр уйăхра кашни выльăха 1153 грамм ӳт хуштарма мехел çитернĕ Вячеслав Николаевич Иванов ЧР Президенчĕн аллинчен чечек çыххисем илчĕç.

227 центнер сĕт туса илтĕмĕр. Районти выльăх-чĕрлĕх пăхакансем республика шайĕнче те пултарулăхпа палăрса тăраççĕ. Сăмахран, «Герой» хуçалăхра кашни ĕне çулталăк пуçланнăранпа вăтамран 4038 килограмм, Суворов яч. хис. хуçалăхра 4026 килограмм сĕт антарнă. Çакнашкал кăтартусем пирĕн малашлăх çулĕсене уçаççĕ.

– Мĕн пурнăçланипе лăпланма юраманнине ăнланса тăратпăр. Ăна тĕпе хурса малашлăх планĕсене палăртатпăр. Кăçалхи ĕç кăтартăвĕсене кура вĕсем те пурнăçланасса шанатпăр, – терĕ уявра хамăрăннисем пĕрле пухăнсан райадминистраци пуçлăхĕ Ю. Иванов ĕçре палăрнисене районăн Хисеп грамотисемпе чысланă. Вĕсене тивĕçнисем: «Ударник» сăнавлă производство хуçалăхĕн Вăрманкассинчи сĕт фермин заведующийĕ Лидия Ивановна Васильева, Чкалов ячĕпе хисепленекен ял хуçалăх производство кооперативĕн тĕп инженерĕ Николай Валерианович Белов, Ильич ячĕпе хисепленекен ял хуçалăх производство кооперативĕн бухгалтерĕ Людмила Анатольевна Михайлова, «Герой» ял хуçалăх производство кооперативĕн ĕçченĕ Лира Михайловна Бурцева, «Герой» ял хуçалăх производство кооперативĕн водителĕ Александр Михайлович Фадеев.

Мĕн тунипе лăпланса ларас марччĕ çеç. Малалла туртăнса, çĕнĕ технологисене алла илсе курăмлăрах ӳсĕмсем тăвасчĕ. Уявра пулнă май вĕсем пулăççех тесе шанăç çуралчĕ.

Анатолий БЕЛОВ.

Автор сăн ӳкерчĕкĕсем.

Килти хушма хуçалăх

Шăшисенчен сыхланма

Кăçал тырă-пулă ăнса пулчĕ. Апла пулсан шăшисемпе йĕке хӳресем, ытти кăшлакан чĕр чунсем йышланасси те вăрттăнлăх мар. Вĕсемпе кĕрешмесен килти хушма хуçалăхсенче те, ял хуçалăх производство кооперативĕсенче те, ял хуçалăх техники таврашĕнче те çухатусем пуласси куç кĕрет. Мĕнле кĕрешмелле-ши кăшлакан чĕр чунсемпе? Районти «Россельхозцентр» ФГУ филиалĕ кунта пулăшма пултарать-и? Çак ыйтăва вăхăтра татса пани хуçалăхсен тата район экономикишĕн те пĕлтерĕшлĕ тесе шутлатпăр.

С. АНИСИМОВА, А. ФЕДОРОВ.

Çапла, вулакансем хускатакан ыйту паян кун йĕркинче çирĕп тăрать. Паянхи ĕçе ырана хăваракансен техника çумĕнчи резина пайĕсем тĕлĕшпе те, ампарти тырă-пулăна сиенлетессипе варалассипе те, выльăх-чĕрлĕх фермисенче тĕрлĕ инфекци чирĕсем сарăлассипе те инкек тӳсме пултараççĕ. Çакăнти тĕп сăтăрçăсем – шăшисемпе йĕке хӳресем. Вĕсемпе кĕрешме районти «Россельхозцентр» ФГУ филиалĕ биологиллĕ препаратсем сĕнет.

Бактороденцид. Микробиологиллĕ çак препарата шăшисемпе, йĕке хӳресемпе тата вĕсен йышши чĕр чунсемпе кĕрешме кăларăççĕ. Ăна тулăпа урпа тата сĕлĕ массипе хатĕрлеççĕ. Çак препарат пулăшăвĕпе кăшлакан чĕр чунсемпе уй-хирте, вăрман лаптăкĕсенче, улăм урисемпе утă капанĕсен çывăхĕнче, вăрлăх упранакан складсенче ăнăçлă кĕрешме пулать. Препарат хатĕрлесе хунă хыççăн ăна çисе яриччен 10 кун «ĕçлĕ» шутланать.

Изоцин. Кăшлакан чĕр чунсемпе кĕрешмелли тепĕр препарат. Сăтăрçăсем уйрăмах нумай чухне эффективлă шутланать. Унăн «ĕçлев» тапхăрĕ – уйăх ытла.

«Зеленый домродентицид». Кăшлакан чĕр чунсем валли хатĕрленĕ апат астарăвĕ ăна çинĕ хыççăн сăтăрçăсене – йĕке хӳресене 5-11 талăкра, шăшисене 4-7 талăкра вĕлерет. Çак препаратпа усă курни килти хушма хуçалăхри пахчасенче каюрапа кĕрешме те пулăшать. Çакна валли препарата каюра çӳрекен çул çине 15-20 грамм хумалла. Чăхсем çиме пултаракан вырăнсенче вĕсене витсе хумалла. Витсе хунă препаратсем патне шăшисемпе йĕке хӳресем çитмĕç тесе иккĕленмелле мар.

Районта пурăнакансем килти хушма хуçалăхсенче, пĕрлешӳллĕ хуçалăхсем хăйсен фермисенче тырă склачĕсенче, упранакан ял хуçалăх техники таврашĕнче кăшлакан чĕр чунсемпе тăтăшах кĕрешеççĕ. Акă кăçал çуркунне «Герой» ял хуçалăх производство кооперативĕ кăшлакан чĕр чунсемпе кĕрешмелли препаратпа 300 килограмм усă курчĕ.

Çакна калаcа хăваратпăр. Препаратсен партийĕсен виçисем – заявкăсене кура. Пĕр килограмм им-çамсен хакĕ – 135 тенкĕ. Кăшлакан чĕр чунсемпе паянах ăнăçлă кĕрешсен çухатусен виçи пĕчĕкрех пуласси пирки иккĕленӳ çук.

А. СЕМЕНОВ.